

HALÁSZ TAMÁS

Verona a porondon

■ CIRKUS CIRKÖR-DRAMATEN: ROMEO & JÚLIA ■

Ha tetszik, ha nem, ha működik, ha nem: napjaink minddivatosabb tendenciája a cirkuszművészetnek a színházba és táncba való bevonása, ahogy három évtizeddel korábban izgalmas – utóbb messzemenően eredményes – vérfrissítés céljából éppen e két műfaj sietett azok segítségére, akik a porondművészet megújítására vállalkoztak. A totális látvány, a meghökkentés, a különöcs sokszólamúság divatja ritkán eredményez igazán rossz produkciónkat. A világhírű svéd „új cirkuszi” társulat, a Cirkus Cirkör és a vele szövetkező, szintúgy világszerte ismert, stockholmi Királyi Drámai Színház (Kungliga Dramatiska Teatern – rövid, közkeletű nevén: Dramaten) koprodukciójában jött létre az a *Romeo & Júlia* című előadás, melyet az idei Bécsi Ünnepi Hetek nyitó elő-

adásául választott, és nem kevesebb, mint tizenegy estén át tartott műsorán a MuseumsQuartier ezer nézőt befogadó játszóhelyén, a Halle E-ben. A dán színházi és filmrendező, Katrine Wiedermann, a cirkuszi rendezést jegyző Tilde Björfors és a koreográfus, Bill Holmberg készítette háromórás előadásban meglepő módon „lemeget” a színmű majdnem teljes szövege.

A Cirkus Cirkört már ismerheti a magyar közönség: 2001 márciusának végén három estén keresztül játszották – tomboló siker aratva – *Trix* című produkciójukat a Trafóban. Az 1995-ben létrejött társulat (mely nevét két francia szó, a *cirque*, vagyis cirkusz és a *coeur*, vagyis szív összevonásával és „svédesítéséből” kapta) székhelye a Stockholm közeli Botkyrkában található. Vezetői

Romeo & Júlia a Cirkör és a Dramaten előadásában

Norsborg városában önálló művészeti főiskolát működtetnek. Hároméves, a svéd kormányzat által kiemelten támogatott, posztgraduális oktatási programjuk neve: The Circus Pilots. A Cirkör a kezdetektől fogva együttműködik a társművészetek legkiemelkedőbb alkotóival. Első átütő, nemzetközi sikert hozó előadásuk, a *Supercirkör '98* rendezője, Jonas Åkerlund például világszerte ismert együttesek és szólisták (így Madonna) videoklipjeit rendezte. A *Supercirkört* követően létrehozott *00:00*, illetve magyarországi bemutatkozó előadásuk, a *Trix* műsorát pedig Lars Rudolfsson, Svédország egyik legjelentősebb színházi és operarendezője jegyzi. Rudolfsson alapítója és társigazgatója volt az 1983 óta létező stockholmi Orienteaternnek, az északi ország legjelentősebb „innovatív” társulatának. A színtársulat kulturális-híd-szerepre törekszik: ennek jegyében a Cirkör mellett kínai, japán, indiai és orosz társulatokkal (többek közt Sanghaj pekingiopera-társulatával) dolgoztak együtt az elmúlt két évtizedben. Rudolfsson, aki „komoly” produkciók mellett a világhírű ABBA együttesnek is számos videoklipet és show-t rendezett, a cirkuszi társu-

Az esküvői jelenet a Shakespeare-tragédiából

Alexander Kenney felvételei

latot az etnorockot játszó, svéd URGA zenekarral és az Orienteatern alkotógárdájával hozta össze a *Trix* rendezése során. A 2000-ben bemutatott – a skandináv mondavilág ihlette – produkció szurreális látomások sorozata: szereplői négyzet alakú, a mindentudó technikát hordozó fémállványzat alatt játszottak, szó szerint bejárva, bejátszva, beszállva színpaduk minden légköbméterét. A *Trix*-ben találkozunk a cirkuszművészet hatalmas fantáziával átértelmezett, átszínezett, kificamított alapprodukciói Bosch és Magritte álomvilágával, az ellenállhatatlan feketehumorral. A *Trix* játékosai tanújelét adták: nem pusztán képzett artisták, de a színészmesterségben, mozgásművészetben, pantomimban is igazán jártasak – annyira, amennyire ez szükséges. Összetett, lenyűgöző képekben gazdag, érzelmességtől sem mentes alkotásuk az új cirkusz műfajának kimagasló teljesítménye.

Romeo & Júlia című előadásukban azonban valami nagyon félresiklott. A majdani játéktér a hatalmas bécsi színház hideg, tárgyilagos fényeiben már az előadás megkezdése előtt látható: így kikövetkeztethető a megannyi, ránk váró csoda. A színpadon hatalmas rámpa, amely síugrósáncra vagy inkább BMX-biciklistáknak, gördeszkás virtuózoknak épített lejtőre emlékeztet. A közönség felé lejtő, roppant faléptítmény előtt színpadnyílásnyi, vízszintes felület: „hagyományos” játéktér, melyből egy lépcsővel mélyülő, deszkával fedett szakasz nyúlik be a nézőtérbe, nagyjából a tizenötödik sorig. A teljes játéktér fölötti fémállványzaton elképesztő reflektorkollekció, síekkel, karabinerekkel, a színpad jobb oldala fölé benyúló, földszinti páholyban pedig már ott állnak lemezjátszóik felett a DJ-k. A játék elkezdődik: Thérèse Brunnan-der – a későbbi Lady Capulet – prológiájában kedvesen mórlikál, angolul barátkozik a közönséggel, panaszkodik, hogy őt már túl öregnek találták Júlia szerepére, és megkéri a közönség első sorában kiszúrt idősebb urat (aki még nem sejtí: hamarosan annyira bevonják, hogy ott áll majd a színpadon Benvolio és Mercutio játszótársaként), tippelje meg, mégis hány éves lehet. A válasz persze nagyon pozitív.

A mesejátéki előzmények után a Capuletház fegyveresei, majd Sámson és Baltazár érkeznek, és bizalmat ébresztő, virtuóz, akrobatikus botos harci táncot lejtének a meredeken emelkedő színen; a karcos, fanyar Tybalt (a Lőrinc barátot is megformáló Per Sörberg) gyorsan rendet tesz köztük. Feltűnik Capulet (Fredric Thurffjell), egy aranyláncos, joviális maffiózó, zömök, öreg bika a nevével, és társaságukban a dalos torkú Páris (Peter Gardiner), aki fehér öltönyében, fehér cilinderében úgy fest

Jelenet a cirkuszi Romeo & Júliából

(és úgy is viselkedik), mint egy olcsó bonviván. Benvolio (Dag Andresson) szemüveges (!), kedvesen kajla, gumitestű bölcsészfiú, a Herceg apró, hangtölcsért szorongató bábocska csupán a rámpa magasában. Montague szerepében Morgan Alling érkezik, aki Mercutiót is alakítja: itt távolságtartó és zordul férfias, ott asszonyosan puha és kedves, fanyar és kihívó, és nem utolsósorban kiragogy az előadásból. Lady Montague jellegtelen, de az őt alakító Ingela Hinas a másik szerepében, cinkos, anyáskodó Dajkaként már ellenállhatatlan. A Cirkör előadásának kettős szereposztásai meglehetősen komoly terhet rónak a színészekre: egyetlen szerepet kizárólag a szerelmesek megformálói játszanak. Melinda Kinnaman nagyszájú, talpraesett gyereklányforma Júlia, Piotr Torzawa Giro ábrándos, kajla, elvarázsolt Romeo. Kinnaman akrobatának gyenge, de pillanatok alatt „átjön”: izgalmas színésznőt látunk. A világhírű belga koreográfus-rendező, Wim Vandekeybus táncársulatából, az Ultima Vezből indult Torzawa Giro kötélen-szaltóban ragyogó, de a prózai színház nem áll jól neki: beszéde csengéséből még az is érezhető, hogy a svéd nem az anyanyelve, így kiváltképp nehéz a dolga.

Az előadás nagy lendülettel indul: az első percek eufóriája múltán azonban lassacskán ellaposodik. A kivetítőkön feliratozott svéd szöveg különös dallamossága idővel álmosítani kezd, a játék ritkán lendül át cirkusziba, a drámai szerepekben a színészek jelentős része gyengének bizonyul. És bizony – figyelembe véve az előadók képességeit – nyomasztóan sok a szöveg. Benvolio, Mercutio és Romeo csibészes, akrobatikus elemekben bővelkedő hármass jelenetei kedvesek a szemnek, az előadás pedig cirkuszi elemek beemelésével izgalmasabb, filmszerű megoldásokkal eleinte még tovább- és továbbdöccen, de lendülete gyors ütemben apad. Kezdetben izgalmas teret biztosít a játéknak a jól rejtett ajtókkal, ki-be tolnakó kapaszkodókkal, süllyesztőkkel tagolt, hatalmas rámpa, egy idő után azonban lenyomja a játékot. A letisztult, szépen világított, hatalmas díszletformában rejülő számtalan lehetőség közül a rendezői-koreográfusi trió csak kevéssel él. Az átütő, elementáris eufória, melyet a *Trix*-ben tapasztalhattunk, itt bármennyire lelkiismeretes, de mégis haszontalan igyekezetté, kevés támpont segítette parttalan akarássá válik. Az előadás óriási hangsúlyt fektet a szövegmondásra, és – csekély kivételtől eltekintve – azt pántlikázza fel némi cirkuszi, látványszínházi körítéssel.

Az első felvonás felhőtlen komédia: alakjai, helyzetei, hangulatai egyáltalán nem sejtetik a közelgő tragédiát. A Capuletek bálja önfeledt házibuli: a két szerelmes egymásra találásának mozzanatai során a vidám társaság újra és újra megdermed, a szín sötétbe borul. Csak Romeo és Júlia mozog lassan közelítve egymáshoz a kettejükre vetülő, apró fényben. Később kívülről látjuk a nemesi házat: a rámpa most az épület, rajta sorban ablakok nyílnak: egyiken kidőlvén a tökrészes Lady Capulet rókázik, a másik ablakban az izgatott ripacs, Páris alkudozik remélt apósával. Az erkélyjelenet konvencionális és persze ezredszerre is bájosan megkapó: csapóajtón kitolt bokrok közt rejtőzve közelít Romeo, a magasban Júlia várja, majd leereszkedik hozzá. A *Trix* izgatott pezsgését egyetlen, remek és mulatságos jelenet idézi. Ebben először Lőrinc barátot látjuk, amint tesz-vesz. A magasból hatalmas, kötéltre akasztott feszület lendül alá, majd hamarosan megérkezik Jézus is. A mindössze ágyékkötőt viselő Samuel Gustavsson igazi krisztusi figura: ám fejhargon vinnogyva veszszézik Lőrincel, aki fel akarja küldeni őt a keresztre. Érvek röpködnek, Jézus és Lőrinc civil színészként eljátszik egy spontánra hangolt patáliát. A pap végül felza-

Színültig színház

SÚGÓ

Havonta megjelenő színházi programmagazin
www.sugo.hu

varja a Megváltót a keresztre. Gustavsson visít és szitkozódik a magasban, miközben ügyetlenül próbál megkapaszkodni. A kereszt felemelkedik, a Krisztus-alak remegő lábbal, reszketve csimpaszkodik belé, hátat fordítva a közönségnek. Alatta Lőrinc a szerelmeket fogadja. A kereszt és terhe később leereszkedik, a földre huppanó Jézus glóriákra emlékeztető karikákat vesz elő, és zsonglörködni kezd velük. Háromfős közönsége álmélkodva figyel.

Némi malíciával várta az ember a második felvonást: vajon hogyan fordítja át a rendezés az első mesejátéki, frivol unalmát? Wiedemann az érzelgős komorságot választotta hangulati kontrasztul a vígság után. Az első pillanatokban meghasad és kettényílik a hatalmas rámpa: a hasadékból szemet bántó, éles fény tör elő. Hatásosnak szánt, meglehetősen egyszerűre sikerült, metaforikus kép: minden meghasad, szétesik. Hogy milyen problémák rejlenek az előadásban, mi sem mutatja jobban, mint az, hogy a nézői szem a hirtelen támadt hasadékon át akadálytalanul belát a szín mögé. Jelenése előtt percekkel megpillanthatja az öltözőből a fekete takarófüggönyt félreahajtvá visszalopakodó színészt, a technikai tüsténkedést. A kulissza innenső felén közben elfelhősödik a világ. És nem csupán a rendezői akarat jóvoltából. Egy-egy látványos, szépen felépített mozgásbetétet leszámítva fáradtan tekerőznek a párbeszéddek, a tragédia felé áramló események. Egyre több a közhely, a „romeoésjúliázás”, egyre több a már ezerszer megrendezett, eljátszott pillanat. Amit a Cirkus Cirkör és a(z) (új) cirkusz adhatna hozzá az előadáshoz, a végki-fejlet felé haladva egyre kínzóbban hiányzik. Végezetül látjuk a kettős halált, a kriptához érkezőket, fölöttük az immár magányos keresztet – amelyről eszünkbe jut az első felvonás adott jelenete a maga ellenállhatatlanul pimasz humorával, és persze elmosolyodunk –, a lemezlovas lekeveri a záró zenét (rosszul), ki-ki felpattan, vagy sorba rendeződik a meghajláshoz, és jöhet az eksztatikus tapsorkán. És jön is. Az ember arra gondol, hogy talán rosszul nézte e három órát. Ha belenyugszik, hogy a svédek kivették a Shakespeare-összes „tragédiák” kategóriájából a *Romeo és Júliát*, és az egyik felét átrakták a „vígjátékok” címszó alá, a másikkal meg azt gondolták, valahogy majdcsak lemegy, megúszható, akkor talán élvezzi a produkciót. A Cirkör–Dramaten-koprodukció félúton beszorult a műfajok közt támadt átjáróba. Megőrizte a dikciót, félig-meddig kortalanná tette a cselekményt, pontosabban modernizálva összezilálta azt, adott hozzá egy kevés cirkuszt és táncot, de a színjátéki alapokat békén, *in situ* hagyta. Pedig minden az alapokkal kezdődik: ha pedig valaki gyenge fundamentumot (jelen esetben színészi játékot) választ, amelyre építkezni csaknem lehetetlen, annak munkája kimerül az álhomlokzatok, a „patyomkin-falak” minél élethűbbre pingálásában; az előadást pedig behálózzák a kiretusálhatatlan repedések.

ÉLET ÉS ●
IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Szeretnénk Önt is olvasóink táborában üdvözölni, egy viszonylag szűk, ám rangos szellemi kör tagjai között. Szerzőink, akikkel a lap olvasása révén megismerkedhet, a kortárs irodalom, publicisztika és grafika élvonalbeli képviselői.

Pénteken keresse az újságárusoknál, vagy fizessen elő az ÉS-re!

Előfizetési díj egy évre: 11 300 Ft, fél évre: 6300 Ft,
negyedévre: 3366 Ft

Megrendelem az ÉS-tpld.-banidőtartamra.

Kérem, küldjenek részemre előfizetési csekket.

Név:.....

Cím:.....

.....

A megrendelőszelvényt kitöltve küldje vissza címünkre:
1089 Budapest, Rezső tér 15. Tel.: 303-9211, Fax: 303-9241